

Plundring är en krigsförbrytelse

Att köpa tomater som bidrar till att befästa en olaglig ockupation är att tillfoga någon skada. Och oavsett huruvida man tycker att man har ett kosmopolitiskt ansvar för att hjälpa, så har man ett ansvar att inte skada.

Jag har därför undvikit tomater från Marocko. Nu, när stora grossister kommit överens om att inte importera tomater från Västsahara och svenska regeringen klart sagt att EU:s handelsavtal med Marocko inte omfattar Västsahara, hoppas jag kunna lita på ursprungsmärkningen.

Som konsument är ens makt dock begränsad. Man har svårt att påverka företag som inte handlar i konsumentledet. I förra numret av Västsahara beskrevs hur Atlas Copco säljer utrustning till fosfatgruvan Bu Craa i Västsahara. Utrustningen används för att utvinna fosfat som inte kommer den västahariska befolkningen till del och som inte sker efter konsultationer med dem, och den bidrar till att befästa och bekosta den illegala marockanska ockupationen. Det kan faktiskt också vara fråga om medhjälp till plundring – en krigsförbrytelse.

På sin hemsida förklarade Atlas Copco bland annat att ”The situation in Western Sahara is complex and different decisions have been taken among companies that are currently doing business there or have done so in the past.” Ja, konflikter är komplexa, men av de otaliga konflikter som jag analyserat under 25 års yrkesverksamhet som folkrättsjurist är den i Västsahara en av de klaraste: Det handlar om en avkolonisering där det är folket som ska avgöra territoriets framtid, och den ockuperande staten vägrar låta detta ske.

I FN:s sk Ruggieprinciper (som inte är juridiskt bindande men antagits enhälligt

av FN:s råd för mänskliga rättigheter) sägs att företag ska göra en ”human rights due diligence”, vilket inbegriper en MR-konsekvensanalys. Atlas Copco förefaller vara ett av de företag som tar sitt företagsansvar på allvar. I fallet Västsahara har det dock klickat. Varför?

FN:s rättsavdelning fick nyligen frågan om Atlas Copco bryter mot FN:s Global Compact. Man svarade då att man inte hade alla fakta tillgängliga, men bekräftade de principer som förre rättschefen Hans Corell slog fast redan 2002: Sådana aktiviteter måste vara för befolkningens bästa och de måste genomföras på deras vägnar och efter konsultationer med deras representanter.

Om företagen gör misstag i sina analyser, och om medvetna konsumenter inte kan ingripa återstår bara staten. En stat kan bli indirekt ansvarig för folkrättsstridiga handlingar av företag, om staten medvetet har stött handlingarna, t ex genom exportkrediter eller annan hjälp. Ruggieprinciperna ålägger också staten ett ansvar för att förebygga kränkningar, och alldeles särskilt viktigt är detta i konfliktsituationer.

Därför skall staterna se till att olika organ samarbetar, till exempel bistånds-, handels- och exportfinansieringsorgan. De ska också göra klart för företagen att om de inte samarbetar kan det få konsekvenser, som att exporthjälp dras undan.

På sin hemsida skriver regeringen att man ”har inlett ett arbete med att titta på hur Sverige kan implementera FN:s ramverk och vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.”

Nu vill vi gärna se att det testas i praktiken – om inte Atlas Copco ändrar sig.

PÅL WRANGE

Pål Wrangle, professor i folkrätt,
Stockholms universitet

Aven publicerad i
globalarkivet.se